

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

1.1.1 ภาวะผันผวนของราคาน้ำมัน

น้ำมันเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในภาคเศรษฐกิจต่างๆของประเทศไทย และมีบทบาทเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของราคาน้ำมันจึงมีผลกระทบเป็นอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย จากการศึกษาในอดีตที่ผ่านมาพบว่า ราคาน้ำมันมีการเพิ่มขึ้นสูงมากจนเกิดเป็น “วิกฤตการณ์น้ำมัน” ทั้งหมด 4 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ช่วงพ.ศ.2516-2517 ครั้งที่ 2 ช่วงพ.ศ.2522-2523 ครั้งที่ 3 ช่วงพ.ศ.2533-2534 ครั้งที่ 4 ช่วงพ.ศ.2542-2543 และครั้งล่าสุดเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อราคาน้ำมันขึ้นในช่วงวิกฤตสินเชื่อบีบไปพร้อม หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า วิกฤตแฮมเบอร์เกอร์

การเปลี่ยนแปลงราคาน้ำมันครั้งแรก (พ.ศ.2516-2517) เป็นผลสืบเนื่องมาจากสงครามระหว่างอิสราเอลกับกลุ่มประเทศอาหรับในเดือนตุลาคม พ.ศ.2516 กลุ่มประเทศผู้ส่งออกน้ำมัน (OPEC) ได้รวมตัวกันต่อต้านสหรัฐอเมริกาและเนเธอร์แลนด์ เนื่องจากทั้งสองประเทศดังกล่าวให้การสนับสนุนอิสราเอลในสงครามครั้งนี้ โดยการห้ามส่งน้ำมันไปขายยังสหรัฐอเมริกา ทำให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาคัดสินใจทำการสะสมน้ำมันเพื่อเก็บไว้ใช้ยามฉุกเฉิน ราคาน้ำมันในตลาดโลกจึงเพิ่มสูงขึ้น กลุ่มประเทศโอเปคจึงขึ้นราคาน้ำมันตาม เป็นเหตุให้ราคาน้ำมันในตลาดโลกสูงขึ้นจาก 3 ดอลลาร์ต่อบาร์เรล (ก่อนสงคราม) เป็น 12 ดอลลาร์ต่อบาร์เรลในเดือนมีนาคม 2517 จากวิกฤตการณ์น้ำมันในครั้งนี้ทำให้ทั่วโลกประสบกับปัญหาภาวะเงินเฟ้อที่สูงขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ในปีพ.ศ.2517 ประเทศญี่ปุ่นมีอัตราเงินเฟ้อสูงถึงร้อยละ 24.5 ประเทศอังกฤษมีอัตราเงินเฟ้อร้อยละ 16 และสหรัฐอเมริกามีอัตราเงินเฟ้อร้อยละ 11.1 จากผลกระทบของการเพิ่มขึ้นของอัตราเงินเฟ้อทำให้ค่าจ้างมีการปรับตัวสูงขึ้น ประกอบกับประเทศอุตสาหกรรมต่างใช้นโยบายการเงินและการคลังที่ตึงตัวเพื่อแก้ปัญหาเงินเฟ้อ เป็นเหตุให้อัตราการว่างงานสูงขึ้นตามไปด้วย (ผศ.ดร.ธรรมวิทย์ เทอดอุดมธรรม, 2547)

การเปลี่ยนแปลงในครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในปีพ.ศ.2522-2523 เป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติอิสลามในประเทศอิหร่าน ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ผลิตน้ำมันรายใหญ่ของโลก ส่งผลให้ภาคการผลิตน้ำมันของประเทศอิหร่านลดลงกว่า 3.9 ล้านบาร์เรลต่อวัน แม้ว่าประเทศอื่นๆในกลุ่มโอเปค

พยายามที่จะผลิตเพิ่มเพื่อชดเชยปริมาณที่ขาดหายไป อีกทั้งประเทศอิหร่านยังพยายามที่จะส่งออกน้ำมันอีกครั้ง แต่เนื่องจากยังมีความไม่แน่นอนในการผลิต ทำให้ปริมาณการผลิตลดต่ำลงมาก ส่งผลให้ราคาน้ำมันในตลาดโลกขยับตัวสูงขึ้นอีกสองเท่า กลายเป็นวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่สอง (วงศกต วงศ์อภัย, 2547)

การเปลี่ยนแปลงครั้งที่ 3 เกิดขึ้นในปีพ.ศ.2533-2534 ในเดือนสิงหาคมพ.ศ.2533 เกิดเหตุการณ์อิรักบุกยึดคูเวต ทำให้ความต้องการใช้น้ำมันดิบของโลกมีปริมาณสูงขึ้นกว่าปกติ เนื่องจากผู้บริโภครู้สึกเกิดความตื่นกลัวจึงกักตุนและเพิ่มปริมาณน้ำมันสำรองอย่างเต็มที่ นอกจากนี้สหประชาชาติยังได้มีมติให้ปิดล้อมทางเศรษฐกิจต่ออิรักและคูเวต ทำให้ปริมาณการผลิตน้ำมันดิบในตลาดโลกลดลง ส่งผลให้ราคาน้ำมันปรับตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว (มรกต ล้อมตระกูล, ม.ป.ป.)

การเปลี่ยนแปลงครั้งที่ 4 เกิดขึ้นในปีพ.ศ.2542-2543 เกิดจากหลายประเทศในกลุ่มโอเปคผลิตน้ำมันเกินโควตาที่ตกลงกันในกลุ่ม เพื่อต้องการรายได้มาชดเชยความเสียหายจากสงครามอ่าวเปอร์เซีย (2533) ประกอบกับประเทศนอกกลุ่มโอเปคผลิตน้ำมันได้เพิ่มขึ้น ในขณะที่ความต้องการใช้น้ำมันลดลงเนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจในเอเชีย รัสเซีย และลาตินอเมริกา และสภาพอากาศที่อบอุ่นกว่าปกติจากปรากฏการณ์เอลนีโญ ทำให้ระดับราคาน้ำมันดิบปรับตัวลดลงเหลือประมาณ 10 ดอลลาร์ต่อบาร์เรลในช่วงปลายปี 2541 ทำให้กลุ่มประเทศโอเปคตัดสินใจรวมตัวกันลดโควตาการผลิต 3 ครั้งต่อเนื่องกัน คือ ครั้งแรก 1.25 ล้านบาร์เรลต่อวัน มีผลในเดือนเมษายน 2541 ครั้งที่สอง 1.35 ล้านบาร์เรลต่อวัน มีผลในเดือนกรกฎาคมปีเดียวกัน และครั้งที่สาม 1.72 ล้านบาร์เรลต่อวัน มีผลในเดือนเมษายน 2542 รวมจำนวนโควตาที่ลดลง 4.33 ล้านบาร์เรลต่อวันหรือร้อยละ 5.8 ของปริมาณการผลิตในปี 2540 จากเหตุผลนี้จึงทำให้ราคาน้ำมันปรับตัวสูงขึ้น ("วิกฤตการณ์น้ำมัน: ผลกระทบต่อการฟื้นตัวของเศรษฐกิจไทย", 2543)

และการเกิดวิกฤตครั้งล่าสุด เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2550 และ 2551 ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา สาเหตุเนื่องมาจากภาวะฟองสบู่ในตลาดที่อยู่อาศัยของสหรัฐอเมริกา และการผิดชำระหนี้ของสินเชื่อบ้านและสินเชื่อรถเบียดลยตัว ที่เริ่มต้นขึ้นในช่วง พ.ศ.2548-2549 ผู้กู้ยืมนั้นกู้ยืมสินเชื่อที่เกินกำลังโดยคิดว่าตนจะสามารถปรับโครงสร้างเงินกู้ได้โดยง่าย เพราะในตลาดการเงินนั้นมีมาตรฐานการปล่อยกู้ที่ต่ำลง ผู้ปล่อยกู้เสนอข้อจูงใจในการกู้ยืม เช่น เงินโอนเบื้องต้นง่าย ๆ และแนวโน้มราคาบ้านที่เพิ่มสูงขึ้น แต่ทว่าการปรับโครงสร้างเงินกู้กลับเป็นไปได้ยากขึ้นเมื่ออัตราดอกเบี้ยเริ่มสูงขึ้นและราคาบ้านเริ่มต่ำลงในปี พ.ศ. 2549 - พ.ศ. 2550 ในหลายพื้นที่ในสหรัฐ การผิดชำระหนี้และการยึดทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเมื่อหมดเงินโอนเบื้องต้นอย่างง่าย ราคาบ้านไม่สูงขึ้นอย่างที่คิด และอัตราดอกเบี้ยลยตัวเริ่มสูงขึ้น การยึดทรัพย์สินในสหรัฐเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2549 และทำให้ปัญหาทางการเงินนั้นแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วทั่ว

โลกในปี พ.ศ. 2550 - พ.ศ. 2551 ด้วยเหตุนี้ ผลกระทบของการเกิดวิกฤตจึงได้แพร่กระจายไปสู่ราคาน้ำมัน โดยทำให้ราคาน้ำมันมีการผันผวน แต่มีแนวโน้มลดลงจากปลายปี 2550 ซึ่งทำให้ต้นทุนของผู้ผลิตมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากปัญหาซัพพลายทำให้เศรษฐกิจสหรัฐถดถอย ทำให้ความต้องการบริโภคน้ำมันของโลกชะลอตัวลง เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเป็นผู้บริโภคน้ำมันรายใหญ่ที่สุดของโลก

1.1.2 ความสำคัญของการทำประมงในจังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดเล็กๆที่อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 72 กิโลเมตร มีพิกัดทางภูมิศาสตร์อยู่ที่ละติจูด 13 องศาเหนือ ลองจิจูด 100 องศาตะวันออก มีพื้นที่ทั้งหมด 416.707 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 260,441.87 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.08 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ตั้งอยู่ภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย บริเวณริมชายฝั่งทะเลอ่าวไทยด้านตะวันตก มีแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำแม่กลอง และมีลำคลองทั้งหมด 366 สาย เป็นเครือข่ายครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด ทำให้จังหวัดยังคงสภาพของความเป็นสังคมชนบท แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคเป็น 3 อำเภอ 36 ตำบล 270 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอต่างๆ ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม อำเภออัมพวา และอำเภอบางคนที (บริษัท โสมาภา อินฟอร์เมชั่น เทคโนโลยี จำกัด, 2550)

ด้านเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการประมง ส่วนอุตสาหกรรมนั้น ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก อุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ อุตสาหกรรมการผลิตน้ำปลา อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมการแปรรูปสัตว์น้ำ และอุตสาหกรรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การประมงเป็นสาขาการผลิตในภาคเกษตรที่ทำรายได้สูงสุดให้แก่จังหวัด รองลงมาคือ กสิกรรม และการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย

จากข้อมูลดังกล่าว การประมงเป็นสาขาการผลิตที่ทำรายได้สูงสุดให้แก่จังหวัด จึงเป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญมาก ข้อมูลโดยทั่วไปของการประมงคือ แบ่งเป็นการประมงทะเลและการประมงน้ำจืด การประมงทะเลมีปริมาณการผลิตในปี 2553 จำนวน 42,464.52 ตัน คิดเป็นมูลค่าการผลิตกว่า 874.25 ล้านบาท การประมงน้ำจืดมีปริมาณการผลิตรวม 2,202.07 ตัน คิดเป็นมูลค่าการผลิต 155.7 ล้านบาท สัตว์น้ำที่สำคัญ ได้แก่ กุ้งก้ามกราม กุ้งขาวแวนนาไม ปลากระพงขาว และหอยแมลงภู่ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสมุทรสงคราม, 2553)

ตารางที่ 1.1 แสดงสถิติผลผลิตด้านการประมงของจังหวัดสมุทรสงคราม

ประเภทการประมง	ปี 2552				ปี 2553			
	เกษตรกร (ราย)	พื้นที่การ เลี้ยง (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	เกษตรกร (ราย)	พื้นที่การ เลี้ยง (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด	1,053	6,802.54	2,263.60	520.96	1,138	7,011.21	2,202.07	155.7
การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง	1,894	42,775.60	22,942	339.58	1,594	39,327.04	27,887.85	408.15
ประมงทะเลพื้นบ้าน	765	ชายฝั่ง	5,011	222.26	770	ชายฝั่ง	9,565.67	243.84
ประมงทะเลพาณิชย์	2,142		4,220	164.18	2,368		5,011	222.26
รวม	5,854	49,578.14	34,436.60	1,246.98	5,870	46,938.25	44,666.59	1,029.95

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสมุทรสงคราม (2553)

ตารางที่ 1.2 แสดงสถิติการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดที่สำคัญ ปี 2553

ชนิดสัตว์น้ำ	เกษตรกร (ราย)	พื้นที่การเลี้ยง (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
ปลาสด	365	6,761.23	1,597.89	70.9
ปลาดุก	80	33.94	57.73	1.99
ปลานิล	300	214.91	98.36	3.3
ปลาหีบทีม	3	1.13	254	20.32
กุ้งก้ามกราม	390	แม่น้ำ ลำคลอง	194.09	59.19

ที่มา: สำนักงานประมงจังหวัดสมุทรสงคราม (2553)

ตารางที่ 1.3 แสดงสถิติการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ปี 2553

ชนิดสัตว์น้ำ	เกษตรกร (ราย)	พื้นที่การเลี้ยง (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
กุ้งทะเล	391	21,300	486.43	80.21
กุ้งขาวแวนนาไม	88	1,078	865.74	71.19
ปลากะพงขาว	55	5.5	560	72.78
หอยแมลงภู่	773	5,191.54	21,924.26	87.24
หอยแครงในทะเล	10	260	160	4
หอยแครงในบ่อกุ้ง	181	10,191	2,145.93	54.33
อนุบาลหอยแครง	96	1,901	1,745.49	38.4

ที่มา: สำนักงานประมงจังหวัดสมุทรสงคราม (2553)

1.1.3 ผลกระทบของวิกฤตการณ์น้ำมันต่อธุรกิจการประมง

น้ำมันเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในการผลิตทางการประมง โดยสัดส่วนของต้นทุนค่าน้ำมันเชื้อเพลิงคิดเป็นร้อยละ 24-64 ของต้นทุนรวมทั้งหมด เรือประมงที่ทำประมงเชิงพาณิชย์เป็นกลุ่มเรือประมงที่ใช้ น้ำมันค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำประมงอวนลาก อวนรุน และอวนล้อมจับ ซึ่งการประมงทั้งสามประเภทนี้เป็นประเภทของการประมงที่สำคัญของธุรกิจการประมง

ธุรกิจประมงอวนลากแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ อวนลากแผ่นตะเฒ่ และอวนลากคู่ ในปัจจุบันการทำประมงอวนลากแผ่นตะเฒ่เป็นประเภทเครื่องมือประมงที่มีจำนวนมากที่สุดในน่านน้ำไทย การใช้น้ำมันของเรืออวนลากแผ่นตะเฒ่เฉลี่ยล้าละ 4,537-14,693 ลิตรต่อเดือน ปริมาณการใช้เพิ่มขึ้นตามขนาดของเรือประมง สัดส่วนค่าน้ำมันเชื้อเพลิงในการทำการประมงประเภทนี้อยู่ร้อยละ 56.5-31.3 ของต้นทุนทั้งหมด ในขณะที่เรืออวนลากคู่ซึ่งใช้เรือสองลำทำการประมง ใช้น้ำมันเฉลี่ยล้าละ 10,032-21,547 ลิตรต่อเดือน คิดเป็นสัดส่วนค่าน้ำมันร้อยละ 50.8-56.7 ของต้นทุนรวมทั้งหมด สำหรับการทำการประมงอวนรุนได้มีการพัฒนาปรับปรุงทั้งขนาดและประสิทธิภาพในการจับสัตว์น้ำทำให้ใช้น้ำมันค่อนข้างมากเฉลี่ยล้าละ 3,550-15,915 ลิตรต่อเดือน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 51.6-65.9 ของต้นทุนทั้งหมด และสำหรับอวนล้อมจับเป็นการทำประมงที่ใช้น้ำมันโดยเฉลี่ยน้อยกว่าเครื่องมือชนิดอื่นที่มีขนาดเดียวกัน ปริมาณการใช้ล้าละ 4,730-10,521 ลิตรต่อเดือน สัดส่วนค่าน้ำมันเชื้อเพลิงคิดเป็นร้อยละ 24.8-29.6 ของต้นทุนทั้งหมด การทำประมงชนิดนี้ต้นทุนส่วนใหญ่เป็นค่าจ้างแรงงานลูกเรือประมง คิดเป็นร้อยละ 37.8-45.5

ในอดีตราคาน้ำมันภายในประเทศอยู่ภายใต้ระบบการควบคุมโดยรัฐเพื่อต้องการรักษาระดับราคาไม่ให้มีการแปรปรวนมาก จนถึงปี 2533 รัฐได้ยกเลิกระบบการควบคุมปล่อยให้ราคาน้ำมันลอยตัวตามสภาพที่เป็นจริงของตลาด ทำให้ราคาน้ำมันลดลงเล็กน้อยจากราคาควบคุมแต่อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นได้มีการเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเป็นระบบเงินลอยตัวเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ทำให้ค่าเงินบาทลดลง ราคานำเข้าน้ำมันคิดเป็นเงินบาทสูงขึ้นทั้งน้ำมันดิบและน้ำมันสำเร็จรูป ส่งผลให้ราคาขายปลีกภายในประเทศสูงขึ้นจนถึงปัจจุบัน ภาคการผลิตทุกสาขารวมถึงธุรกิจประมงทะเลซึ่งใช้น้ำมันเป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลิตได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงหรือความเคลื่อนไหวใดๆที่เกี่ยวข้องกับราคาน้ำมันย่อมส่งผลกระทบต่อต้นทุนและผลกำไรของชาวประมงในธุรกิจประมงทะเล จากการศึกษาต้นทุนและผลกำไรในการทำประมงทะเลด้วยเครื่องมือประมงหลักที่สำคัญเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2546 (ระดับราคาน้ำมันลิตรละ 14.59 บาท) ผลปรากฏว่าเรือประมงส่วนใหญ่เกือบทุกขนาดและประเภทเครื่องมือมีกำไรสุทธิติดลบหรือประสบกับการขาดทุนยกเว้นเรืออวนลากคู่ขนาด

กลาง (ความยาวเรือ 14-18 เมตร) และขนาดใหญ่ (ความยาวเรือ 18-25 เมตร) เท่านั้นที่ยังคงมีกำไรสุทธิ

จะเห็นได้ว่าในสภาวะวิกฤตการณ์น้ำมัน ทำให้ธุรกิจการทำประมงส่วนใหญ่ต้องประสบกับการขาดทุน และจากการประเมินราคาน้ำมันที่จุดคุ้มทุนทั้งหมด พบว่ามีค่าราคาเฉลี่ยลิตรละ 12.61 บาท โดยเรือประมงขนาดเล็ก (ความยาวเรื่อน้อยกว่า 14 เมตร) มีค่าราคาน้ำมันที่จุดคุ้มทุนเท่ากับลิตรละ 11.44 บาท ในขณะที่เรือประมงขนาดกลางและขนาดใหญ่ (ความยาวเรือมากกว่า 14 เมตร) มีค่าราคาน้ำมันที่จุดคุ้มทุนเฉลี่ยเท่ากับลิตรละ 13.06 หากพิจารณาแยกตามประเภทเรือประมงพบว่าราคาน้ำมันที่จุดคุ้มทุนของเรืออวนลากแผ่นตะเฆ่เฉลี่ยลิตรละ 11.75–12.06 บาท แตกต่างตามขนาดเรือประมง เรืออวนลากคู่ราคาเฉลี่ยลิตรละ 11.06–15.65 บาท อวนรุนเฉลี่ยลิตรละ 10.24 - 12.41 บาท และอวนล้อมจับเฉลี่ยลิตรละ 11.66–13.73 บาท

โดยสรุปกล่าวได้ว่าสถานการณ์ราคาน้ำมันในยุควิกฤตการณ์ ทำให้ธุรกิจประมงทะเลส่วนใหญ่ต้องประสบกับการขาดทุน เนื่องจากราคาน้ำมันขายปลีกในท้องตลาดสูงกว่าราคาน้ำมันที่จุดคุ้มทุน (พงศ์พัฒน์ บุญชูวงศ์, 2546)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของราคาน้ำมัน ได้ส่งผลกระทบต่อธุรกิจประมง ซึ่งเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญของจังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้การศึกษาในครั้งนี้จึงมุ่งประเด็นไปที่การศึกษาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงราคาน้ำมันที่มีต่อเรือประมงในจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลกระทบและการปรับตัวของผู้ประกอบการธุรกิจประมง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของราคาน้ำมันที่มีต่อธุรกิจประมงในจังหวัดสมุทรสงคราม
- 1.2.2 เพื่อศึกษาถึงลักษณะการประกอบธุรกิจประมงในจังหวัดสมุทรสงคราม
- 1.2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของผู้ประกอบการธุรกิจประมงในภาวะปัจจุบัน ภายหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงราคาน้ำมัน และศึกษาถึงข้อเสนอแนะของผู้ประกอบการที่มีต่อรัฐบาลหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

- 1.3.1 ทราบถึงผลกระทบของราคาน้ำมันที่มีต่อธุรกิจประมงในจังหวัดสมุทรสงคราม
- 1.3.2 ทราบถึงวิธีการประกอบธุรกิจประมงในจังหวัดสมุทรสงคราม
- 1.3.3 ทราบถึงแนวทางการปรับตัวของผู้ประกอบการในภาวะปัจจุบัน ภายหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงราคาน้ำมัน

1.3.4 ทราบถึงข้อเสนอแนะของผู้ประกอบการ ทำให้รัฐบาลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขได้

1.4 แผนการดำเนินงาน ขอบเขตการศึกษา และวิธีการวิจัย

1) ในระดับมหภาค (Macro Level) จะใช้แบบจำลองด้านอุปทาน ที่จำลองมาจากปัจจัยที่จะสามารถส่งผลกระทบต่อจำนวนผู้ประกอบการประมงได้ ซึ่งประกอบไปด้วย ราคาน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าจ้างแรงงานในภาคการประมง ราคาปลา และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ โดยใช้วิธีการประมาณค่าด้วย OLS (Ordinary Least Square) แบบ Panel Data

2) ในระดับจุลภาค (Micro Level) จะใช้ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลปฐมภูมิที่ได้มาจากการใช้แบบสอบถามเพื่อสัมภาษณ์ผู้ประกอบการประมงประเภทอวนลากคู่ อวนลากแผ่นตะเฆ่ และประเภทอื่นๆ เป็นจำนวนรวม 285 ราย ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้ทราบถึงลักษณะของผู้ประกอบการ และทราบถึงผลกระทบและแนวทางการปรับตัวของผู้ประกอบการภายหลังจากเกิดวิกฤตการณ์ราคาน้ำมัน โดยจะสอบถามถึงข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบ ข้อมูลในการประกอบธุรกิจ ความคิดเห็นที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงราคาน้ำมัน แนวทางการปรับตัว มาตรการของรัฐที่เข้ามาช่วยเหลือ และข้อเสนอแนะ

1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร คือ ผู้ประกอบการประมงในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีผู้ประกอบการทำการจดทะเบียนในปี 2555 ไว้ทั้งหมด 901 ราย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยใช้สูตรของ Yamane (1973)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดยที่ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
N = ขนาดของประชากร
e = ค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง (กำหนดค่าเป็น 5%)

จากสูตรสามารถกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

$$n = \frac{901}{1 + 901(0.05)^2}$$

$$n = 277.01$$

จากการคำนวณได้ตัวอย่างทั้งหมด 277 คน จึงได้มีการออกแบบสอบถามจำนวน 285 คน โดยมีจำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนของผู้ประกอบการแต่ละประเภท ดังนี้

ตารางที่ 1.4 แสดงจำนวนประชากรและจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแยกตามประเภทของเครื่องมือการทำประมง (หน่วย : ราย)

ประเภทของผู้ประกอบการ	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
อวนลากคู่	527	167
อวนลากแผ่นตะเฆ่	165	52
อื่นๆ	209	66
รวม	901	285

ที่มา : จากการคำนวณ (2555)

ดังนั้น จำนวนตัวอย่างทั้งหมด 285 คน จึงแบ่งเป็นตัวอย่างผู้ประกอบการประเภทอวนลากคู่ 167 คน อวนลากแผ่นตะเฆ่ 52 คน และประเภทอื่นๆ 66 คน

วิธีการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากผู้ประกอบการเรือประมงในจังหวัดสมุทรสงครามแต่ละประเภท

1.6 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Method) เพื่อศึกษาถึงผลกระทบและแนวทางการปรับตัวของผู้ประกอบการในสภาวะปัจจุบัน ภายหลังจากการเกิดการเปลี่ยนแปลงราคาน้ำมัน ดังนั้นเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์จึงต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) **ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)** ที่ใช้ในการศึกษา คือข้อมูล Cross-sectional Data ซึ่งได้มาจากการเก็บแบบสอบถาม โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ ข้อมูลเฉพาะของผู้ประกอบการแต่ละรายในเรื่องของการประกอบธุรกิจประมง ความคิดเห็นที่มีต่อผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงราคาน้ำมัน แนวทางการปรับตัวของผู้ประกอบการ มาตรการการช่วยเหลือของภาครัฐเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงราคาน้ำมัน และข้อเสนอแนะ

2) **ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)** ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสิ่งพิมพ์ บทความ นิตยสาร งานวิจัย หนังสือ รวมทั้งสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประมงในจังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งนี้เพื่อใช้สนับสนุนการดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจให้สมบูรณ์แบบมากขึ้น

1.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ข้อมูลที่ได้จะนำมาทำการวิเคราะห์ด้วยวิธี OLS (Ordinary Least Squares) แบบ Panel Data โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Eviews7 และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามคือสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) นำเสนอข้อมูลลักษณะข้อมูลทั่วไปและข้อมูลเฉพาะของผู้ประกอบการแต่ละราย อยู่ในรูปของตารางการแจกแจงความถี่ จำนวนร้อยละ และค่าเฉลี่ย จากข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามในส่วนที่ 1 และ 2 สำหรับข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามในส่วนที่ 3 และ 5 จะใช้วิธีวัดระดับความคิดเห็น โดยใช้มาตรวัดแบบประเมินค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert ดังนี้

ระดับความคิดเห็น	คะแนน
เห็นด้วยมากที่สุด	5
เห็นด้วยมาก	4
เห็นด้วยปานกลาง	3
เห็นด้วยน้อย	2
ไม่เห็นด้วย	1

จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและแปลความหมาย โดยมีเกณฑ์ดังนี้

ช่วงคะแนน	ระดับความคิดเห็น
4.51 – 5.00	เห็นด้วยมากที่สุด
3.51 – 4.50	เห็นด้วยมาก
2.51 – 3.50	เห็นด้วยปานกลาง
1.51 – 2.50	เห็นด้วยน้อย
1.00 – 1.50	ไม่เห็นด้วย

ส่วนที่ 4 จะใช้การเรียงลำดับแนวทางการปฏิบัติ เป็นหมายเลข 1-6 โดยกำหนดให้หมายเลข

1 คือวิธีการที่ปฏิบัติมากที่สุด รองลงไปตามลำดับจนถึงหมายเลข 6 คือการปฏิบัติน้อยที่สุด สำหรับส่วนที่ 6 จะใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

1.8 นิยามศัพท์

การประมง

การประมง หรือ ประมง หมายถึงการจัดการของมนุษย์ด้านการจับปลาหรือสัตว์น้ำอื่นๆ การดูแลรักษาปลาสวยงามและการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ประมงเช่น น้ำมันปลา กิจกรรมการทำประมงจัดแบ่งได้ทั้งตามชนิดสัตว์น้ำและตามเขตเศรษฐกิจ เช่น การทำประมงปลาแซลมอนในอลาสก้า

การทำประมงปลาคอดในเกาะลอฟเทน ประเทศนอร์เวย์หรือการทำประมงปลาทูน่าในมหาสมุทรแปซิฟิกตะวันออก และยังรวมถึงการเพาะปลุกในน้ำ (Aquaculture) ซึ่งหมายถึงการปลุกพืชหรือเลี้ยงสัตว์บางชนิดในน้ำ เพื่อใช้เป็นอาหารคนหรือสัตว์ เช่นเดียวกับเกษตรกรรมที่ทำบนพื้นดิน การทำฟาร์มในน้ำ เช่น ฟาร์มปลา ฟาร์มกุ้ง ฟาร์มหอย ฟาร์มหอยมุก การเพาะปลุกในน้ำในสภาพแวดล้อมที่ควบคุมไว้ การเพาะปลุกในน้ำจืด น้ำกร่อย ในทะเล การเพาะปลุกสาหร่าย ต่อมาได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการประมงเป็นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสาขาหนึ่งเรียกว่า วิทยาศาสตร์การประมง มีพื้นฐานจากวิชาชีววิทยา นิเวศวิทยา สมุทรศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และการจัดการ มีการจัดศึกษาด้านการประมงในแง่มุมต่างๆ ทั้งระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก และการประมงมีบทบาทสำคัญในเชิงธุรกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ จึงมีคำอื่นๆที่เกี่ยวข้องเช่น “ธุรกิจการประมง” “อุตสาหกรรมประมง” เกิดขึ้น

น้ำมันเจียว

น้ำมันเจียว เป็นน้ำมันที่รัฐจำหน่ายให้แก่กลุ่มเรือประมงขนาดใหญ่ในเขตต่อเนื่องที่ห่างจากฝั่ง 12-24 ไมล์ทะเล โดยเป็นน้ำมันที่เติมสีเจียวและสารมาร์กเกอร์ เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ ถ้ามีการลักลอบนำมาขายขึ้นบก เพราะน้ำมันเหล่านี้จะได้รับสิทธิพิเศษในการยกเว้นภาษีอากร และไม่ต้องเรียกเก็บเงินเข้ากองทุนต่างๆ จึงมีราคาถูกกว่าบนฝั่ง ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ชาวประมงมีน้ำมันราคาถูกไว้ใช้ในการเดินเรือทางไกล และป้องกันไม่ให้กลุ่มประมงไปเติมน้ำมันเถื่อนนอกทะเล

อวนลากคู่

อวนลากคู่ เป็นประเภทของเครื่องมือในการทำประมงชนิดหนึ่ง ซึ่งใช้อวนลากที่ใช้เรือสองลำช่วยต่างปากอวน อวนลากชนิดนี้ใช้เรือยนต์สองลำ ทำหน้าที่ลากอวนและต่างปากอวนโดยการรักษาระยะห่างและความเร็วเรือขณะลากให้เท่ากัน ใช้ลูกเรือ 18-22 คน ส่วนใหญ่ใช้จับปลาหน้าดิน ปลาผิวน้ำและหมึก ยังไม่พบว่าใช้เครื่องมือชนิดนี้จับกุ้งโดยเฉพาะ จังหวัดที่นิยมใช้กันมาก ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม จันทบุรี สงขลาและภูเก็ต

อวนลากแผ่นตะเฒ่

อวนลากแผ่นตะเฒ่ เป็นประเภทของเครื่องมือในการทำประมงชนิดหนึ่ง อวนลากแผ่นตะเฒ่เป็นอวนลากชนิดที่พบมากที่สุดในการลากอวนทั้งสามชนิด ใช้เรือลำเดียวโดยมีอุปกรณ์ช่วยต่างปากอวน เรียกว่า แผ่นตะเฒ่ (Otter board) จำนวน 1 คู่ ติดตั้งอยู่หน้าปีกอวนส่วนใหญ่ทำด้วยไม้เนื้อแข็งเสริมเหล็ก รูปร่างแบนคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านหนึ่งของแผ่นตะเฒ่ มีสายซุงทำด้วยโซ่หรือเหล็กเส้นขนาดใหญ่ สายซุงจะต่อเข้ากับสายลากเมื่อทำการลากแผ่นตะเฒ่จะดันน้ำและเบนออกทำให้ปีกและปากอวนต่างออกตามไปด้วย

เรืออวนลากแผ่นตะเฆ่ขนาดเล็กที่นิยมเรียกว่า อวนลากแคะ มีการติดตั้งอุปกรณ์ต่างกัน เล็กน้อยตามความนิยมของแต่ละท้องที่ กล่าวคือ เรือในเขตจังหวัดตราด ขึ้นมาจนถึงจังหวัดสุราษฎร์ธานี และฝั่งทะเลอันดามัน ส่วนใหญ่มีคันถ่าง (Outtrigger) ทำด้วยไม้ยาว 3-5 เมตร หนึ่งคู่อยู่หน้ากึ่งเรือสามารถหุบเข้ามาเก็บข้างเรือได้ ปลายคันมีห่วงโลหะสำหรับร้อยสายลาก แต่เรืออวนลากขนาดเล็กในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช ลงไปถึงจังหวัด นราธิวาส และเรือขนาดใหญ่กว่า 18 เมตร ในจังหวัดต่างๆ จะไม่นิยมติดตั้งคันถ่างหน้ากึ่ง จำนวนคนในเรือ 2-20 คน ขึ้นอยู่กับขนาดเรือ จังหวัดที่นิยมใช้อวนลากแผ่นตะเฆ่ ได้แก่ จังหวัดชายทะเลทุกจังหวัดถ้าเป็นเรือขนาดใหญ่กว่า 25 เมตร ซึ่งทำการประมงนอกน่านน้ำส่วนใหญ่เป็นเรือจากจังหวัด สมุทรปราการ สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม